DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-4>
УДК 378.018.43

Ірина Сергіївна Лапшина
ORCID:0000-0002-7875-9485
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методик навчання
Хортицької національної академії,
м. Запоріжжя, Україна
ilanishpal@gmail.com

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТРУДНОЩІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У науково-методичній статті обґрунтовано актуальність електронної освіти і розглянуті питання організації дистанційних форм навчання дітей молодшої шкільної ланки та студентів педагогічних спеціальностей, зокрема початкової освіти. Здійснюється аналіз факторів впливу на якість дистанційного освітнього процесу, встановлюються причини їхнього виникнення та визначаються шляхи подолання негативних проявів. Акцент у дослідженні зроблено на ролі мотивації педагогічних працівників та здобувачів освіти під час дистанційного освітнього процесу та способах її формування; розглянуті науково-теоретичні, методологічні і технологічні шляхи реалізації дистанційних форм навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформатизація освіти, інноваційні форми навчальної діяльності, електронне навчання, вища освіта, електронні ресурси.

Вступ. Останні події у світі та в Україні, що пов'язані з поширенням коронавірусу і перманентним запровадженням локдаунів з унеможливленням учнями відвідувати заклади освіти, наочно демонструють наявну потребу запровадження альтернативних форм і методів освіти (І.Гевко, 2020). Ми спостерігаємо певну невідповідність традиційної освіти вимогам часу. Створена в індустріальну епоху і за її правилами система освіти виявилась не у повній мірі здатною пристосовуватися до швидких та несподіваних змін таких, як пандемія, економічна криза, швидка зміна виробничих технологій, формувати необхідні якості у здобувачів для досягнення успіху в умовах комп'ютеризованої ринкової економіки. Зміст, форми і методи освітньої діяльності поступово реформуються і змінюються за вимогами часу через запровадження інноваційного проекту «Нова українська школа», проте швидкість змін не може задовольнити потреби всіх споживачів, які виникають через виклики інформаційного суспільства і принципово змінюються з розвитком

технологій і координально трансформацією ринку праці.

Тенденції розвитку сучасного виробництва демонструють дезінтеграційні процеси і зменшення соціальної залежності одного індивідуума від інших. Кількість працівників малого і середнього бізнесу постійно зростає. Постійно збільшується і відсоток людей, які працюють методом фрілансу. Одночасно, розвиток високих технологій у галузях вірусології та генної інженерії потенційно може призвести до ситуацій, які вимагають встановлення соціальної дистанції між людьми і переходу до віддаленої кооперації інтелектуального потенціалу. Отже, потреба у фізичному соціальному контакті працівників сучасного виробництва поступово зменшується при збереженні актуальності навичок комунікації і кооперації, зростає попит на уміння працювати в умовах геонезалежності і часової асинхронності суб'єктів. Традиційна класно-урочна система освіти не може формувати такі навички і потребує певного доповнення і модифікації. Опанування методів

дистанційного навчання школярів та запровадження комбінованих форм навчання може суттєво змінити ситуацію в освіті на краще, зробити освітній процес більш гнучким і мобільним, стабілізувати його під час екстремальних ситуацій. Поява дистанційних шкіл в Україні наочно демонструє, що зростає і соціальний запит споживачів на дистанційну форму навчання.

Питання щодо організації дистанційного освітнього процесу достатньо повно і широко розглядалися вітчизняними та світовими науковцями. Науково-методичну базу дистанційного навчання в Україні сформовано у роботах В. Бикова (2008), який сформулював специфічні якісні властивості і риси дистанційного навчання і звернув увагу на необхідність акцентування дистанційних форм роботи, які мають переваги перед традиційними освітніми формами. В. Олійник, Л. Ляхоцька та В. Гравіт (2010) указують на ефективні шляхи застосування дистанційного навчання в системі вищої освіти і підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Роботи Є. Полат (2004) зосереджені на питаннях формування інформаційної компетентності педагогів. А. В. Шевченко (2008) систематизував дидактичні схеми дистанційних форм освітньої діяльності і детально описав механізми їх запровадження.

Значна кількість робіт науковців присвячена створенню і функціонуванню освітнього простору навчального закладу як визначального фактору забезпечення якості сучасної освіти. Н. Морзе (2010) розроблено методики комп'ютеризації традиційних освітніх технологій, зокрема проектної. В. Биков (2008) і Н. Морзе обґрунтовують необхідність «хмарної» будови освітніх середовищ і описують методи роботи у них.

Проте, у процесі практичного запровадження дистанційної освіти ми маємо цілу низку проблем, а саме: неготовність значної кількості вчителів і учнів до дистанційних форм роботи, нерозуміння ними особливостей викладання та навчання за дистанційною формою. Очікування низької ефективності освітнього процесу у дистанційному режимі і відсутність належного досвіду організації дистанційної взаємодії спонукає вчителів відмовлятися від цієї форми роботи,

позбавляючи себе можливості набуття досвіду дистанційного викладання, а своїх учнів набуття навичок дистанційного навчання. Таким чином, молодший шкільний період як найзручніший етап вікового розвитку дитини для формування навичок сучасної та інноваційної освітньої діяльності втрачається, що призводить до масової неготовності учнів середньої і старшої школи до дистанційних форм навчання, що також негативно позначається на їхній здатності навчатися дистанційно під час здобуття вищої освіти. Коло замикається. Випускники педагогічних вишів спеціальності 013 Початкова освіта повертаються в школи без сформованого належного рівня готовності до дистанційних форм роботи з учнями початкової школи.

Наявне гостре протиріччя. З одного боку, є потреба активного застосування дистанційного навчання на всіх освітніх рівнях, і початковому у тому числі. З іншого боку, перехід до дистанційних освітніх форм не може бути ефективно здійсненим без певної підготовки і набуття навичок віддаленої комунікації, без наявності широкого вибору навчальних електронних ресурсів, які б відповідали всім вимогам дидактики, та без достатньої кількості кваліфікованих педагогічних кадрів, здатних організувати дистанційний освітній процес. Серед шляхів подолання цього протиріччя є, на наш погляд, по-перше, розбудова методологічної та психологічної складових дистанційного навчання на всіх ланках освітнього процесу (початкової, середньої та вищої) та, по-друге, активізація дистанційних форм навчання на рівні закладів вищої освіти. Особливо це актуально для студентів педагогічних спеціальностей, зокрема спеціальності 013 Початкова освіта.

Метою статті є осмислення сучасної проблематики дистанційного навчання молодших школярів та обґрунтування нагальних шляхів підвищення ефективності реалізації дистанційних форм освіти. Для досягнення поставленої мети нами були використані **методи** аналізу та узагальнення педагогічного досвіду, аналізу математичних та статичних даних щодо стану дистанційної освіти в Україні, екстраполяції проблематики дистанційного навчання, а також систематизації результатів наукових досліджень і

власного позитивного досвіду з організації дистанційних форм освіти.

Сучасна проблематика дистанційного навчання дітей молодшого шкільного віку. Не зважаючи на активний процес формування інформаційної компетентності педагогічних працівників, який проходив протягом останніх 20 років, і практично повну комп'ютеризацію закладів освіти, яка створила умови для педагогів щодо практичного застосування отриманих навичок роботи з комп'ютером, практичне запровадження дистанційної форми навчання вказує на недостатність наявного рівня комп'ютерної грамотності більшості учасників освітнього процесу. Що особливо гостро проявляється в системі початкової освіти, де застосування дистанційних форм навчання ускладнюється віковими особливостями учнів. Як показала практика, переважна більшість вчителів не володіє методами віддаленої комунікації з молодшими школярами, а значна кількість учнів просто не готова до роботи в комп'ютеризованому середовищі. Це зрозуміло, бо учні початкової школи просто ще не мали можливості формування такої готовності. За освітньою програмою навички роботи з комп'ютером тільки розпочинають формуватися і будуть повністю сформовані наприкінці одинадцятого класу, а рівень інформаційної обізнаності сім'ї є неоднозначним.

Це не єдина проблема, яка призводить до гальмування дистанційного навчання в закладах освіти. Значна кількість учасників дистанційного освітнього процесу, за результатами опитувань керівників закладів загальної середньої освіти, педагогічних працівників, батьків та учнів 9–11-х класів, проведених Державною службою якості освіти в Україні у період з 08 по 15 квітня 2020 року, *відчуває суттєве перевантаження*, чого не мало бути зважаючи на відсутність змін у кількості навчального матеріалу. Це пов'язано з тим, що практична робота за дистанційною формою організації освітнього процесу вимагає не просто навичок роботи з комп'ютером, а й глибокого розуміння особливості інформаційних процесів під час дистанційної форми навчання, уміння працювати і налагоджувати робоче середовище в програмах комунікації, володіння навичками самостійної роботи, самооцінювання і

самокореції. І такі навички можуть бути отримані лише під час практичної діяльності або спеціалізованих тренінгів.

Системоутворююча проблема, яка сьогодні зумовлює зниження рівня готовності учнів молодшої шкільної ланки до навчання за дистанційною формою, полягає у відсутності *нормативного регулювання взаємовідносин і переліку відповідальностей школи та сім'ї* за процес та результативність дистанційного навчання. Сьогодні школа виконує не тільки освітні функції щодо споживачів освітніх послуг, а й здійснює догляд за дітьми протягом робочого тижня. Частина батьків не готова відмовитися від даної послуги та взяти на себе відповідальність за здоров'я, життя і виховання власної дитини. Зрозуміло, що наявний у країні стан карантину не підвищує рівень психологічної готовності батьків до дистанційних форм навчання навіть в умовах переходу на роботу у формі віддалення. Цікавий досвід на початку пандемії було запроваджено у Республіці Казахстан, де всі учні були переведені на дистанційну форму навчання на початку пандемії, а в закладах освіти організовані чергові класи для тих школярів, кому потрібний догляд на час роботи їхніх батьків. Під наглядом вихователів такі учні продовжили навчання дистанційно, що дало їм можливість і набувати практичного досвіду, і продовжувати навчання за програмою. Таке рішення було прийнято на рівні всієї Республіки (*Методичні рекомендації*, 2020). Отже, такі питання можуть бути вирішені тільки на найвищому урядовому рівні. А ми можемо констатувати, що готовність школярів початкової школи до дистанційних форм навчання не може бути сформована окремо від готовності їхніх батьків до участі дитини в дистанційних формах навчання.

Велике значення для запровадження дистанційної освіти має *якість електронних ресурсів*. Сьогодні ми маємо достатню кількість навчальних ресурсів різноманітного призначення і широкого спектру охоплення можливого навчального матеріалу, здатного імітувати практично всі форми класно-урочної роботи. Більшість ресурсів є відкритими і доступними для використання, а також достатніми для підготовки будь-якого уроку з будь-якого навчального предмету. Учитель має можливість тільки

вибрати певну кількість матеріалів необхідної складності подання та супроводити її коментарями і рекомендаціями. Складнощі тут виникають з розумінням авторського права і володіння методами гіпертекстового подання інформації. Проте, значна кількість вчителів намагаються створювати дидактичні матеріали до кожного уроку самостійно, що призводить до їхнього суттєвого перевантаження і низької якості навчальних матеріалів, створення яких вимагає значного часу, знань і зусиль.

Отже, на підставі аналізу власного досвіду та результатів статистичних досліджень, здійснених Міністерством освіти і науки доходимо думки про чотири ключові проблеми дистанційного навчання дітей молодшої шкільної ланки: відсутність нормативного регулювання взаємовідносин і переліку відповідальностей школи та сім'ї у процесі дистанційного навчання, низький рівень комп'ютерної грамотності дітей та вчителів, суттєве перевантаження дітей у процесі подання вчителями навчального матеріалу дистанційно, низька якість електронних ресурсів. Зазначені проблеми потребують негайного вирішення у двох площинах: методологічній та психологічній.

Шляхи подолання проблем дистанційного навчання. Вирішенню питання *якості електронних ресурсів*, на нашу думку, сприятиме використання педагогами централізованих ресурсів, сертифікованих на рівні Міністерства освіти і науки або регіональних органів управління освітою значно спростить роботу учителів. Загалом, ми класифікуємо всі ресурси мережі Інтернет на змістовно-теоретичні, моделюючі, контролюючі та комунікаційні.

Змістовно-теоретичні або інформаційні ресурси у більшості виступають аналогами друкованих підручників, посібників і дидактичних матеріалів. Користуватися ними можна через різноманітні сайти, блоги, електронні книги і файлові сервери як Гугл-диски. Останніми роками кількість якісних інформаційних ресурсів суттєво зросла, зважаючи на активізацію діяльності Міністерства освіти і науки України та регіональних методичних служб у процесі створення та експертної оцінки таких ресурсів. Розроблені вимоги і національний стандарт, в якому визначено види електронних видань,

подано їхні визначення, встановлено основні елементи вихідних відомостей, склад та правила їх розміщування в електронних виданнях («Інформація та документація», 2010). Зазвичай, на електронних ресурсах інститутів післядипломної освіти і методичних регіональних служб є рекомендовані каталоги готових для використання матеріалів з кожного навчального предмету.

Суттєвого розвитку набули моделюючі ресурси, здатні замінити практично повноцінно хімічні і фізичні лабораторії та надати учням можливості проводити такі експерименти і досліджувати такі процеси, які раніше були не доступні до практичного експериментального відтворення через відсутність необхідної апаратури, небезпеку для життя учнів або просто через неможливість створення умов для їх проведення. Якщо окремі заклади освіти не могли ними користуватися за браком відповідної комп'ютерної техніки, то при переході до дистанційної і змішаної форм навчання використання таких ресурсів стає доступнішим.

Комунікативні ресурси можна розділити на ресурси для організації групової роботи, спільної проєктної діяльності (wiki, padlet та інші), ресурси роботи у синхронному режимі, організації онлайн уроків (skype, zoom, meet та інші) і ресурси для організації та підтримки тривалих форм освітньої діяльності або повноцінних дистанційних курсів (системи moodle, prometheus та інші). Організація кожної з систем на рівні закладу освіти дозволяє повністю контролювати діяльність учнів і вчителів, систематизувати шкільну методичну базу, реалізовувати метод оцінювання досягнень всіх учасників освітнього процесу через створення портфоліо, взаємодіяти з батьками і залучати до співпраці кваліфікованих фахівців з інших географічних регіонів. Раніше така діяльність була фінансово проблемною і потребувала наявності високооплачуваного фахівця в закладі освіти, здатного підтримувати систему і організовувати роботу сервера. Сьогодні є можливість за невелику оплату орендувати сервер разом з фахівцем за пропозиціями багаточисельних фірм, більшість з яких має рекомендації від Міністерства освіти і науки України.

Окремої уваги заслуговують питання вирішення проблеми *підвищення рівня комп'ютерної грамотності педагогів*. Адже бурхливий розвиток самих комп'ютерних засобів перманентно потребує організації додаткових навчань щодо використання того чи іншого ресурсу за допомогою різних гаджетів. Ті технічні засоби і технології, які вивчав учитель під час навчання в школі і закладі вищої освіти, уже змінилися, як і принципи роботи з багатьма новими програмами. Використання блогу, тестової програми, текстового документу на стаціонарному комп'ютері, планшеті і смартфон проходить по-різному і залежить від можливостей конкретного гаджета. Постійно діючі курси гаджетної грамоти допоможуть учителю не тільки самому створювати і коригувати власні ресурси, а й допомогти учням під час уроку отримати доступ до необхідних матеріалів, зважаючи на те, що ті мають часто дуже різноманітні пристрої (Ляхощка, 2017).

Ефективна робота з дистанційними ресурсами часто ускладнюється потребою особливих доступів до матеріалів або швидкістю їх доставки до комп'ютера учня. Це стосується розуміння викладача про завантаженість Інтернет-мереж, пропускну здатність серверів, залежність швидкості роботи інформаційного каналу від його завантаженості, можливості розвантаження мережі за рахунок організації самостійної діяльності учнів з друкованими джерелами. Дистанційна робота не виключає використання друкованих підручників.

Додаткових навчань потребують також організатори дистанційного навчання на рівні школи, тобто представники адміністрації закладів освіти. Які мають створювати такий розклад занять, щоб декілька дітей з одної сім'ї мали можливість навчатися за одним комп'ютером і декілька класів, які працюють синхронно використовували різні канали Інтернету. Під час створення розкладу онлайн уроків необхідно враховувати різницю між онлайн лекціями і відеолекціями, спільною роботою в синхронному і асинхронному режимі, години, коли учитель доступний для консультувань і години, коли він працює у власному режимі, надаючи учням додаткові матеріали і роз'яснення з окремих видів роботи.

Працюючі вчителі і керівники закладів освіти можуть набувати нових знань через організацію курсової перепідготовки, проведення проблемних тренінгів і семінарів, публікацію рекомендацій і інструкцій. Вони, в свою чергу, можуть організувати навчання для власних учнів, налагоджуючи їх на специфічні форми роботи, які планують застосовувати. Майбутні вчителі мають цьому навчатися у закладі вищої освіти, який сьогодні має забезпечити їм таку можливість через внесення відповідних дисциплін в освітні програми, а також практичне застосування дистанційної і змішаної форм навчання.

Системний розгляд проблеми *комп'ютерної грамотності та знаньсво-технологічної готовності педагогів молодшої шкільної ланки до дистанційного навчання* підводить до думки про необхідність вдосконалення змісту та засобів освітнього процесу ще на етапі навчання майбутнього вчителя молодших класів в закладі вищої освіти. На наше переконання, саме змінюючи способи підвищення комп'ютерної грамотності майбутніх вчителів, систематичного якісного включення їх до дистанційних форм здобуття освіти та комунікації можливо докорінно змінити ситуацію з якістю навчання молодших школярів.

Дистанційна освіта студентів закладів вищої педагогічної освіти сьогодні не є інновацією. Проте її застосування спрямоване у першу чергу на активізацію формування професійної компетентності майбутніх педагогів для реалізації ними традиційних форм навчання. Це викликано тим, що дистанційна освіта молодших школярів до недавнього часу не розглядалась як форма здійснення основного освітнього процесу. При цьому мотивації майбутніх вчителів і їх орієнтації на дистанційні форми роботи з учнями раніше не приділялось певної уваги, що стало причиною масової неготовності педагогів до реалізації дистанційного навчання під час пандемії.

Мотивація до організації освітньої діяльності базується на трьох взаємопов'язаних факторах: гносеологічна готовність педагога, методологічна готовність і особистісне сприйняття інноваційної діяльності, тобто індивідуальна оцінка корисності інновації.

Для формування гносеологічної і методологічної готовності майбутніх вчителів до

дистанційних форм роботи необхідно включити у зміст освітніх програм теми, спрямовані на вивчення дидактики дистанційного навчання і методів віддаленої комунікації. Практичні навички можуть бути відпрацьовані під час педагогічної практики в ході запровадження коротко часових дистанційних курсів і апробації дистанційних форм роботи з учнями за місцем проведення практики. Особливості викладання окремих предметів можуть розглядатися під час проходження відповідних курсів освітньої програми. Найбільшої ефективності можна досягти, якщо певну частину освітньої програми викладати за дистанційною або змішаною формами, коли студенти будуть не тільки опановувати теоретичні основи, а й самі побувають у ролі учня на дистанційному курсі. Розробка нових методів дистанційної роботи з молодшими школярами може здійснюватися під час творчої роботи студентів.

Позитивне особистісне сприйняття дистанційної форми навчання може бути сформовано також тільки разом з набуттям практичного досвіду. Не слід при цьому допускати негативного сприйняття студентами дистанційного курсу, що може вплинути на їхню мотивацію до використання дистанційних форм роботи. За результатами аналізу проведеного нами опитування вибірки зі студентів педагогічних спеціальностей Хортицької національної академії (м. Запоріжжя) (32 особи) стосовно рівня їх задоволеності дистанційною формою навчання, а також результатів здійсненого нами контент аналізу матеріалів Facebook можна виділити три основні негативні фактори: брак комунікацій між студентами, значне збільшення навантаження і недостатня підтримка викладачів.

Зазначені проблеми стосуються організаційної сторони дистанційного освітнього процесу і виникають через недостатнє розуміння викладачами-авторами дистанційних курсів специфіки дистанційної дидактики та психології сприйняття електронного навчання.

Під час простої заміни аудиторних методів роботи зі студентами їхніми електронними комп'ютерними аналогами без урахування специфіки електронних форм роботи значно зростає навантаження студентів. Це особливо

наочно проявляється під час проведення відеолекцій або лекцій у синхронному режимі. Викладачами не враховується, що під час очної лекції вони перманентно активізують діяльність окремих студентів через особисте звернення до них, часто змінюють акцентуацію у лекційному матеріалі, оперативно реагуючи на реакцію аудиторії, переривають читання через питання студентів тощо. Всього цього відеолекція позбавлена, що швидко знижує увагу студентів до змісту лекційного матеріалу. У віртуальному середовищі студенти також позбавлені можливості запитати один одного або обмінятися думками, коли виникає у тому потреба. Електронна лекція суттєво знижує ефект масової присутності, а натомість має психологічно спрощений механізм відключення або прокручування лекційного матеріалу. Саме тому тривала відеолекція з багатоаспектним змістом має дуже низьку ефективність. Більшість студентів буде дивитися її через мобільні пристрої, наприклад у транспорті, на вулиці, у черзі, що змусить їх переривати слухання, слухати окремими частками без логічного поділу, який не передбачив лектор і призведе до втрати логічних зв'язків у навчальному матеріалі. Таким чином, запис довготривалих відео-лекцій є неефективним. Значно ефективнішими будуть лекції, які записані не одним файлом, а поділені на невеличкі (5–15 хвилинні) логічні частини (відео-фрагменти), що стосуються одного поняття (так звані кластери інформації). А формування загальних зв'язків у навчальному матеріалі, створенні цілісної картини, пояснення незрозумілих моментів, організація дискусій і вироблення власної думки студентів до змісту навчання може бути проведена під час синхронних форм роботи, наприклад, під час вебінарів, Skype і Zoom конференцій.

Під час аудиторної роботи значний рівень мотивації студентів забезпечує харизма викладача, адже, насамперед, «вчитель сам вмотивований результатами навчання учнів свого класу та має автономність і самостійність у виборі методів і прийомів своєї професійної діяльності» (Бессараб, Пономаренко, 2020, с. 74). Дистанційна діяльність значною мірою послабляє цей фактор. Використання мультимедійних можливостей дистанційних платформ може

частково компенсувати цей недолік через створення художнього образу викладача за допомогою включення в матеріали його фото, відеозвернень, коментарів, залучення до процесу викладання віртуальних вигаданих персонажів, як наприклад, «зоряний провідник», який запропонує додаткові матеріали з предмету, «шалений професор», який задає питання для самоперевірки або публічного обговорення, «студент поспішайко», який пропонує проблемні ситуації для аналізу і пошуку помилок тощо. Навчальні матеріали також можна супроводжувати коментарями для психологічної розрядки і зняття навантаження студентів. Наприклад, після складного матеріалу, який потребує певного напруження, доцільно порекомендувати випити кави або прогулятися, або зробити фізичні вправи з музичним аудіо- або відеосупроводом.

Особливої уваги потребує організація практичної діяльності студентів. Без практики не може бути повноцінного засвоєння навчального матеріалу. Практика, це те, що робить навчальну дисципліну динамічною і значно підвищує якість її засвоєння, без практики неможливо сформувати компетентності. Певною частиною в організації дистанційної практики допоможе створення віртуальних просторів і віртуальних тренажерів. Це не складно зробити за допомогою тестових програм, які пристосовані до автоматичної реакції на відповіді студентів. Замість тестових питань ми можемо описати певну ситуацію, а варіантами відповідей стане можлива діяльність студента у цій ситуації, у коментарях пишемо можливі наслідки обраної реакції студента. Доцільно такі програми супроводжувати ілюстраціями або відеофрагментами, що дозволяють сучасні тестові системи. За результатом отриманих балів на тренажері студенту автоматично можуть бути видані рекомендації. Спільну практичну роботу також можна організувати на спеціальних ресурсах, як padlet.

Важливим фактором становлення професіонала є спілкування з іншими професіоналами і колегами по навчанню. Кожний дистанційний курс має бути улаштованим форумом для обговорень і чатом для обміну враженнями. Зважаючи на те, що студенти під час їхнього навчання у школі отримали

невеликий досвід дистанційного спілкування, доцільно розробити певну мотивуючу систему, спрямовану на підтримку комунікативної активності.

Динамічність організації практичної роботи студентів може бути забезпечена застосування інтерактивних ігрових технологій, як: ділова гра, вікторина, брейн-рінг, організація групового проєкту та інші.

Потужним демотивуючим фактором є перевантаження студентів. У більшості систем дистанційного навчання, як moodle, prometheus та інші, є вбудована система контролю навантаження і рівня складності матеріалу. Контроль за показниками цієї системи може бути здійсненим як викладачем, так і іншими фахівцями з групи забезпечення внутрішньої якості освіти вишу. Дотримання встановлених у освітній програмі норм часу, відведених на різні види роботи, є обов'язком для авторів дистанційних курсів. Перевищення таких норм, навіть дуже цікавим матеріалом, є неприпустимим і може завдати шкоди здоров'ю студентів та значно знизити їх мотивацію до навчання. Кількість навчальних матеріалів також має повністю відповідати змісту освітньої програми, яку реалізує дисципліна. Додаткові матеріали можуть бути рекомендовані студентам, але за умови попередження, що ці матеріали не є обов'язковими для опрацювання. Завдання щодо пошуку навчальної інформації мають супроводжуватися рекомендованими посиланнями на електронні або друковані ресурси, що забезпечить безпеку студентів у мережі Інтернет від шахраїв та неякісних матеріалів.

Дотримання описаних вимог може суттєво підвищити якість дистанційної форми навчання і сприяти активному її впровадженню у масову практику.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Впровадження дистанційного навчання як рівноправної форми здобуття освіти на всіх освітніх рівнях є неминучим і визначається розвитком інформаційного суспільства. Сьогодні система освіти України має для цього всі умови: матеріально-технічне забезпечення, значну напрацьовану базу електронних україномовних освітніх ресурсів, розроблений науковий і методичний супровід

дистанційних форм роботи. Мережа Інтернет насичена електронними підручниками, посібниками, розробками окремих навчальних тем на блогах творчих педагогів. Більшість викладачів і здобувачів освіти має хоча б один гаджет для реалізації дистанційного освітнього процесу, а саме: практично кожний студент і школяр має власний смартфон або планшет для підключення до світової комп'ютерної мережі Інтернет або стаціонарний чи мобільний комп'ютер. Проте система освіти відчуває низку проблем, пов'язаних із ефективністю дистанційного навчання дітей молодшого шкільного віку, а саме: відсутність нормативного регулювання взаємовідносин і переліку відповідальностей школи та сім'ї у процесі дистанційного навчання, низький рівень комп'ютерної грамотності дітей та вчителів, суттєве перевантаження дітей у процесі подання вчителями навчального матеріалу дистанційно, низька якість електронних ресурсів.

Ми виділяємо два ключові шляхи вирішення означених труднощів: по-перше, нагальне вирішення питання якості електронних ресурсів, зокрема за рахунок більш широкого використання у практиці роботи педагогів методичних ресурсів Міністерства освіти і науки України, а також регіональних методичних служб; по-друге, системне вирішення проблеми комп'ютерної грамотності та знаннєво-технологічної готовності педагогів молодшої шкільної ланки до дистанційного навчання. Ключовою проблемою активізації дистанційних форм роботи є мотивація вчителів, без якої не можлива мотивація переважної кількості учнів. При цьому проблема гальмування дистанційної освіти полягає у двох площинах: методологічній, що виражається у відсутності досвіду безпосередньої дистанційної освітньої взаємодії через комп'ютерні пристрої між учителем і учнем і психологічній готовності до такої взаємодії. Якщо методологічна неготовність як учнів, так і вчителів може бути подоланою за допомогою організації тренінгів, курсів і семінарів-практикумів, а для майбутніх вчителів, які ще тільки здобувають освіту, введенням спеціальних тем у курси освітніх програм, то сформувати психологічну готовність значно складніше. Важливе місце у формуванні психологічної

готовності займає позитивний досвід навчання за дистанційною формою. І саме тут ми зустрічаємо серйозне невирішене протиріччя, яке потребує подальшого дослідження і розв'язання.

Перспективою подальших досліджень може бути комплексно організована діагностика і аналіз результатів роботи освітніх систем у 2020 році, які допоможуть надати об'єктивну інформацію для подальшого моделювання дистанційного навчання як додаткової, паралельної та самостійної форм освіти.

Для цього мають бути вироблені критерії та напрями досягнення якості дистанційної освіти, сформульовані мета і завдання дистанційної освіти у початковій ланці. Мають бути визначені результати навчання студентів закладів вищої педагогічної освіти, які у майбутньому забезпечать ефективну діяльність педагогів за дистанційною формою. Особливої уваги потребує організація навчання на спеціальності 013 Початкова освіта педагогічних відділень закладів вищої освіти України.

Література

- Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості : ДСТУ 7157:2010 [Чинний від 2010-01-07]. Київ : Держспоживстандарт України, 2010. 18 с. (Національний стандарт України).
- Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции. 2020. URL : https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37670209.
- Бессараб А. О., Пономаренко О. В. Способи формування мотивації школярів до дистанційного навчання: огляд зарубіжного та українського досвіду. *Науковий журнал Хортицької національної академії (Серія: Педагогіка. Сціальна робота)*. № 1(2). 2020. С. 64–74. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-2-6>
- Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
- Гевко І. В. Застосування цифрових інформаційних ресурсів в дистанційному навчанні *Науковий журнал Хортицької національної академії (Серія: Педагогіка. Сціальна робота)*. № 1(2). 2020. С. 111–119. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-2-11>
- Морзе Н. В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? *Комп'ютер у школі та сім'ї*. №6 (86). 2010. С. 10–14.
- Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації / за заг. ред. Л. Л. Ляхоцької; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2017. 198 с. DOI : <https://doi.org/10.31108/2.2020.4.21.1>
- Методика підготовки і проведення занять з навчального модуля «Відкрита освіта та дистанційне навчання»: метод. посіб. / В. В. Олійник, Л. Л. Ляхоцька, В. О. Гравіт та ін. 2010. 280 с.
- Полат Е. Метод проектов: типология и структура. *Лучшие страницы педагогической прессы*. 2004. № 1. С. 9–17.
- Шевченко В. Л. Основи дидактичного проектування комп'ютерно орієнтованих електронних навчальних комплексів для дистанційної освіти. Навчально-методичний посібник, Київ. НТТУ «КПІ». 2008. 151 с.

References

- Information and documentation. Electronic publications. Basic types and source information (2010). DSTU 7157:2010. (National standard of Ukraine) (ukr).
- Methodological recommendations on the organization of the educational process in secondary educational institutions during the period of restrictive measures related to preventing the spread of coronavirus infection. 2020. https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37670209 (rus).
- Bessarab, A. & Ponomarenko, O. (2020). Ways of formation pupils' motivation in learning: foreign and Ukrainian experience. *Scientific journal of Khortytsia National Academy*. № 1(2). 2020.C. 64–74 (ukr). <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-2-6>.
- Bykov, V. Yu. (2008). Models of the open education organizational systems: Monograph. Atika (ukr).
- Hevko, I. (2020). Application of digital information resources in distance learning. *Scientific journal of Khortytsia National Academy*. № 1(2). С. 111–119. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-2-11>.
- Morze, N. (2010). How to teach teachers to stop regarding computer technology as a miracle in teaching? *Computer at school and family*. № 6 (86) (ukr).
- Liakhotska, L. (Ed.) (2017). Organization of the educational process in institutions of postgraduate pedagogical education with the use of electronic learning technologies: methodological recommendations / State higher educational institution "University of educational management" of national academy of educational sciences of Ukraine. <https://doi.org/10.31108/2.2020.4.21.1> (ukr).
- Oliynyk, V. (2010). Methods of preparation and conduct of classes on the training module "Open education and distance learning": methodological recommendations (ukr).
- Polat, E. (2004). Project method: typology and structure. The best pages of the pedagogical press. 1. 9–17 (rus).
- Shevchenko, W. (2008). Organization of the educational process in institutions of postgraduate pedagogical education with the use of electronic learning technologies: methodological recommendations / SHEI "University of Management. education ". NTU «KPI». (ukr).

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ СТУДЕНТОВ СПЕЦИАЛЬНОСТИ НАЧАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Ирина Лапшина, кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и методик обучения Хортицкой национальной академии, Запорожье, Украина, e-mail: ilanishpal@gmail.com

В статье рассмотрены вопросы организации дистанционных форм обучения студентов педагогических специальностей, в частности начального и дошкольного образования. Осуществляется анализ факторов влияния на качество образовательного процесса, устанавливаются причины их возникновения и определяются пути компенсации негативных факторов. Акцент в исследовании сделан на роли мотивации и подходах к методам ее формирования у преподавателей и студентов в процессе дистанционной формы организации учебного процесса.

В статье также обоснована актуальность электронных форм обучения. Рассмотрены научно-теоретические, методологические и технологические пути реализации дистанционных форм обучения на всех уровнях получения образования: начального, базового, профильного и высшего.

Ключевые слова: дистанционное обучение, информатизация образования, инновационные формы учебной деятельности, электронное обучение, высшее образование, электронные ресурсы

WAYS TO INCREASE THE EFFICIENCY OF DISTANCE LEARNING FOR STUDENTS OF PRIMARY EDUCATION SPECIALTY

Iryna Lapshyna, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies, Khortytsia National Academy, Zaporizhzhia, Ukraine, e-mail: ilanishpal@gmail.com

The article deals with the organization of distance learning for students of pedagogical specialties, in particular, primary and preschool education.

The problem of inhibiting distance learning at all levels of education may be regarded in the context of methodological and psychological unpreparedness of both teachers and students.

Refusal to actively introduce distance learning as an alternative form of traditional education significantly reduces the level of competitiveness of the Ukrainian education system in the global education market and weakens the country's economy, as it leads to a massive outflow of intellectual potential of our students abroad.

The purpose of the article is to identify ways to improve the quality and effectiveness of training future primary school teachers to implement distance education in future professional activities.

A significant problem that affects the development of distance learning technologies is the lack of inherent skills and demand for distance learning among students of secondary schools. Most educational skills are formed in primary school. However, at this stage the vast majority of children do not encounter distance learning, do not get acquainted with the principles of distance learning.

The analysis of the factors influencing the quality of the educational process is carried out, the reasons for their occurrence are established and the ways of compensating for negative factors are determined.

The article covers the correlation between the experience gained during training, teachers and the quality use of distance learning methods during the working process.

The article focuses on the role of motivation for distance teachers and students, as well as the fundamental methods of its formation. It is shown that the motivation of distance learners depends on the structure and organization of distance learning.

The article deals with the psychological, content, methodological and organizational aspects of electronic forms of education.

The article also substantiates the relevance of electronic forms of education. The scientific-theoretical, methodological and technological ways of realizing distance learning forms at all levels of education: primary, general secondary, specialized and higher are considered.

Keywords: distance learning, informatization of education, innovative forms of educational activity, e-learning, higher education, electronic resources

Стаття надійшла до редакції / Received 05.10.2020

Прийнята до друку / Accepted 13.11.2020